

W
ДОШКІЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ



7
'78



ПОШУК,
ІНІЦІАТИВА,
МАЙСТЕРНІСТЬ



ДІМ НАД ДНІПРОМ

Сторінки
щоденника
директора
дитячого
будинку

Дитячий будинок аж потопав у буйній зелені дніпрового схилу. Вранці малюки мчать до води — на зарядку. Після сніданку і денного сну приходять сюди купатися і загоряти. Спеціально для них відгороджено прибережну смугу води, обладнано піщаний пляж. Коли малі борсаються у річці навколо виховательки і няні, під навісами залишається безліч барвистих панамок, сарафанів, шортиків. Усі різні. Як діти.

Сторонньому може здатися, що то просто хороший дитячий садок: малі такі веселі, гомінкі. Жодного змарнілого, засмученого личка. Жодної у традиційному розумінні прикмети сирітства. А в більшості цих дітей батьків немає. І всі щоденні клопоти й турботи про них лягли на плечі держави.

На підтвердження останніх рядків можна було б навести безліч прикладів, перелічити бодай останні з тих численних заходів, що постійно проводяться у нашій країні з метою дальшого поліпшення утримання і виховання дітей у будинках дитини, дошкільних дитячих будинках і дитячих будинках-інтернатах. Та всі ці факти будуть переконливіші, якщо прозвучать з вуст людини, особисто причетної до справи, про яку йдеться.

Тож повернімося на берег Дніпра, завітаймо у затишний кабінет директора Черкаського дитячого будинку, задоволеної вчительки УРСР Антоніни Олексіївни Мірошник. І разом з нею зазирнімо у недавнє минуле. Його в усіх деталях зберегли короткі записи в особистому щоденнику Антоніни Олексіївни. Вона гортає його і час від часу зачитує вголос:

Липень 1975 р.

Минає п'ятий рік, а здається, це було недавно: Владлен одержав нове призначення, і ми всі звично (родина ж офіцера) подалися за ним, до Черкас. У міськвно зраділи, що я знайома з роботою дитячого будинку. Тут потрібен директор такого закладу. Я погодилася.

Сказати б, що шкодую — ні. Тепер ні.

А спочатку... Вона знала, що її попередниця довго просила заміни. Понад рік була виконуючою обов'язки, а вступати у повні права відмовлялася. Оця тимчасовість позначилася на всьому. Приміщення незатишне: темні несвіжі фіранки, старі неполагоджені меблі. Всі діти, — в «уні-

формі», якомусь старомодному вбранні невиразного (аби не так швидко бруднилося) кольору.

— Невже не можна було підібрати щось привабливіше? — поцікавилася у завгоспа.

— На базі іншого нема, — відповів байдуже.

— А таке вас влаштовує? — запитала суворо. — Мене — ажніак.

Її не задовольняло і ставлення кухаря до своїх обов'язків. І недисциплінованість деяких виховательок та нянь.

Мусила зібрати колектив. Пояснила: тимчасовість минула, жити лише сьогоднішнім днем віднині не будемо. Бо це від нас залежить не тільки сьогодні, але й найвіддаленіше завтра малюків, чий життя і долі вручено нам і за які ми відповідальні перед державою. «І перед партією», — додала, обвівши поглядом комуністів.

Завгосп відразу ж подав заяву на звільнення. За ним — бухгалтер. Та новий директор не зменшила вимог. Встановили чергування виховательок на кухні. Провели хронометраж роботи нянь: чогось же одні все встигають, а іншим бракує часу...

Ті, хто залишився у дитячому будинку по тому, працюють і нині — виховательки: тепер відмінник народної освіти УРСР Тетяна Степанівна Соротокіна, Ольга Федорівна Сербин, няня Тетяна Миколаївна Лихогруд...

Це — особливі, віддані справі люди.

Серпень 1976 р.

Вранці мені подзвонила інспектор міськвно Марія Іванівна Іващенко:

— Приймайте поповнення. Направляю до вас випускниця педучилища. Ніби хороші дівчата.

Так з'явилися у нас Іра Ткачук, Наталя Соловицька, Катя Бабій та Олена Здорик.

Влаштували в гуртожиток. Розподілили по групах. І закріпили за новенькими наставників. Спочатку допоможуть вони. І школа молодого вихователя. Вона діє в нас уже не перший рік. І цілком виправдовує себе.

Молоді сприйняли як належне і цей диво-палац над Дніпром (скільки сил довелося докласти, щоб перевести сюди, у типові, розраховані на 12 груп «дитсадкові» приміщення, 7 груп «дитбудинківських»), і парк, що розкинувся неподалік, і сусідство соснового бору. Ім здається, що завжди існувала і злагоджено працювала піклувальна рада, членами якої нині є найшанованіші люди міста —



Я буду капітаном.

керівники партійних, радянських, господарських органів. А шефи! Килими, кольорові телевізори, три піаніно — це все від них. Чотири роки тому 2 бригади заводу телеграфної апаратури включили до свого складу Лізу Чайкіну та Надю Курченко. Відтоді їх зарплата надходить на рахунок дитячого будинку.

Та шефство — поняття відносне. До кого б не звернулася Антоніна Олексіївна, відмови не знає. Ось, приміром, фабрика ім. Л. Українки у списках шефів не значиться. А недавно подарувала малюкам 15 пар вишиваних українських костюмів. Комсомольці цього ж підприємства за власним бажанням «обшили» цілу групу. Хоча, загалом, різноманітний, нестандартний одяг вихованців дитячого будинку, це — заслуга ветеранів закладу, нинішніх пенсіонерок Лідії Василівни Рибас, Ніни Олексіївни Багрієвич та інших. Вони завжди з'являються з обновами для малят.

Колись, ще на початку своєї роботи у Черкасах, Антоніна Олексіївна звернулася до вчителя ручної праці сусідньої школи Андрія Тимофійовича Ганзіна з проханням допомогти в організації і налагодженні роботи майстерні «Вмілі руки». Так познайомилися. Подружились. І хоч тепер Анд-

рій Тимофійович пенсіонер, та й живе таки далеченько, він завжди привозить своїм підопічним навесні саджанці квітів і фруктових дерев, восени — відра вишень і корзини яблук. Торік розцвів його бузок. Нині малюки збиратимуть перший врожай з груш дідуся Андрія.

А майстерня «Вмілі руки» прилучила до найрізноманітніших видів ручної праці буквально кожного вихованця дитячого будинку.

Грудень 1976 р.

Хто-хто, а трудівники з них таки виростуть. Цього я певна. Ніколи не чути у нас слів «не хочу», «не буду». Як радіють вони нагоді почергувати: адже буде дозволено помити посуд, піти по хліб на кухню. До Михайла Івановича. Вони просто обомнюють цього велета. Коли він з'являється у групах під час обіду, на жодній тарілці нічого не лишається. Боляться образити нашого кухаря.

Антоніна Олексіївна щедрa на хороші характеристики. А, може, й справді їй щастить на людей? Нове поповнення прилучилося до ентузіастів, з яких складається колектив. Навіть у власні вихідні дівчата не можуть без вихованців. Йдуть у місто і обов'язково прихоплюють когось з малят: у кіно поведуть, в цирк. І хоч кіно показують і у дитячому будинку, хоч сюди приїзять артисти лялькового та інших театрів, так цікавіше — у неділю, вдох з вихователю... Діти дуже стараються заслужити право на таку прогулянку.

Та все-таки це — не везіння, а закономірність. Хороший колектив сам стає вихователем. Він живе за своїми моральними нормами і правилами. І формує новачка, запалює його.

Лютий 1977 р.

Гадаю, варто було б об'єднати заклади, подібні до нашого. Будинки дитини — з дошкільним дитячим та школою-інтернатом. Тоді старші доглядали б менших. Мали б про кого турбуватися, не переживали б хвилини самотності, не були б «дитбудинківськими» в інтернаті.

Ця думка прийшла сама собою. Тоді Антоніна Олексіївна ще не знала — та й не могла знати, — що незабаром, у січні 1978-го у республіці буде практично вирішуватися питання про реорганізацію дев'яти загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що стануть школами-інтернатами для дітей-сиріт і дітей, які лишилися без піклування батьків, і складатимуться з I—VIII класів та дошкільних відділень для молодших братів і сестер учнів. Випускників таких шкіл поза конкурсом прийматимуть до професійно-технічних училищ. Ті, хто вчитиметься в ПТУ чи середніх спеціальних учбових закладах, влітку повертатимуться до школи, де протягом двох тижнів їм буде забезпечене безплатне проживання і харчування.

Червень 1977 р.

День захисту дітей ми щороку відзначаємо дуже урочисто. А нині це свято особливе. Во співпало з 30-річчям дитбудинку.

Так багатолюдно тут ще не було. Прийшло мало не півміста — всі шефи, просто знайомі дітей і дорослих. На широкому подвір'ї грав оркестр Будинку піонерів. Той самий, що брав участь у московському концерті для делегатів XXV з'їзду КПРС. Під його музику танцювали незвичайні пари: малюки і їх гості.

А потім були спортивні змагання. Підйом прапора. Зустріч капітанів команд, що їхали один до одного на самокатах. Обмін емблемами команд. Велокрос. Гра у городки. Вправи з обручем, скакалками, м'ячами. І найцікавіше, найскладніше завдання — для капітанів. «Болільники» однаково переживали за обох. Капітани одержали призи: надувні човни для команд. Та першими посідали у них все ті ж «болільники». І переможці не перечили. Вони звикли поступатися меншим, кожну радість ділити з ними навпіл.

Малі потюпилися. Розметелися уві сні. А директор все не йшла додому. Обійшла весь будинок. Заїрнула до свого кабінету. І схилилася над щоденником:

У такі, як сьогодні, дні йдеться про захист елементарних прав малечі. А чи потребують захисту наші діти? Як безтурботно поводитимуться вони, з яким почуттям гідності приймають подарунки:

— Спасибі, в нас це є. Дякую, я з'їм пізніше.

Вересень 1977 р.

Стоїть така погожа осінь. Завтра вихідний. І всі вільні. Оля пропонує:

— Давайте — за місто...

І чоловік погоджується:

— По гриби, чи що?

Я думаю вголос:

— А, може, до Смілі?

Оля аж вистрибує:

— До Віті! До Віті!

Ще коли Вітя був маленьким (Антоніна Олексіївна часто приводила його додому), Оля просила:

— Він такий хороший. Давай залишимо у себе. Бо Сашко вже дорослий, у Москві. А мені так хочеться, щоб поруч був братик. Я глядітиму...

Тепер Вітько у Смілі, в школі-інтернаті. Напекли пирогів. Стільки, щоб вистачило всім. І — в гості.

Їх відразу ж оточили колишні вихованці дитячого будинку. Навперебій розповідали: вчителі ними задоволені. Кажуть, добре вас підготували до школи.

Це тому, що виховательки дитячого будинку, проводячи заняття з малюками, якнайретельніше дотримуються всіх вимог програми. Інакше не можна. У садку недодане вихователем компенсують батьки. А тут, якщо прогалина, то — надовго, може, назавжди. Через те кожне пропущене дитиною заняття надолужується окремо, з нею обов'язково працюють додатково. Тим-то рівень знань вихованців дитячого будинку не нижчий, ніж у їх ровесників, що ростуть у сім'ях.

От тільки маленька Наталочка здивувала свого педагога. Така кмітлива і раптом на питання, що таке Київ, упевнено відповіла:

— Це санаторій.

Щоправда решта дітей тут же поправили її:

— Столиця! Головне місто республіки.

А санаторій... Кожного року вихованців дитячого будинку оздоровлюють чи біля моря, в Євпаторії, чи у святошинській «Перемозі». Щоб потрапити до Святошиного, діти їдуть у Київ. От і поєдналися в Наталчиній уяві ці два поняття — «санаторій» і «Київ».

Жовтень 1977 р.

Наші діти люблять рідне місто, знають його визначні місця. Бувають на прогулянках на найкрасивішій вулиці. Вона носить ім'я Великого Кобзаря. І драматичний театр — теж. Торік вихованці підготували до школи групи побували у Каневі. А тепер збираємося до Кам'янки, в музей П. І. Чайковського.

Вони були в дорозі майже цілий день. Щоб малі не втомилися, робили зупинки. Влаштували обід на березі річ-

ки. Фотографувалися. Цей день пам'ятатимуть довго. Вони й досі ще сповнені вражень від пережитого.

Коли Михайло Іванович частує їх булочками з кремом, зробленим з вареного згущеного молока, Оленка радіє:

— Це схоже на мед. Пам'ятаєте, ми такий їли, коли були у Кам'янці.

А Олечка раптом попросив музичного керівника:

— Зіграйте нам щось з творів Чайковського.

І всі малюки притихли, коли залом линули звуки славнозвісного Першого концерту.

Наступна екскурсія — традиційна: на лани і ферми села Сагунівки. А потім — знов-таки за традицією — дитячий будинок на цілий день закупляє катер і запрошує на нього своїх вихованців і їхніх друзів з сільського дитячого садка.

Березень 1978 р.

Дівчата провели у дитбудинку диспут на тему «Вихователь, виховуй себе — тебе наслідують діти». Шкода, без мене. Була хвора.

Розповідають, особливо гаряче виступала Валентина Гриченко. Їй спочатку було важкувато. Не могла знайти вірного тону з дітьми. Боялася бути з ними занадто м'якою. І почала сухувато. Вони не сприйняли її. Плакала. Вважала групу якоюсь невдалою. А згодом розібралася. Важко, ой як важко було ламати себе. І завойовувати довір'я малюків. І тепер не завжди все, як хотілося б. Та відчуває — вже на вірному шляху.

— Це приходить досвід, — заспокоїла її методист, Ніна Василівна Максимова. — Досвід і знання. Одне слово, те, без чого нам не можна.

Вона сама прийшла до дитбудинку, маючи інститутський диплом з відзнакою. Та почала вихователем. Тепер кого завгодно може підмінити, будь-яке заняття провести. І звичайно, підказати, підтримати. От і на диспуті вона похвалила Катерину Бабій: починала невпевнено, а тепер декого й почити може. Мовляв, відразу видно, працювала над собою.

Квітень 1978 р.

За місяць у Черкасах відбудеться республіканський семінар працівників дошкільних дитячих будинків. Його учасники мають стати нашими гостями. Так хочеться, щоб їм сподобалися діти!

Виховательки хвилюються. Питають, чи не варто переобладнати ігрові куточки, цікавляться, як одягти дітей — у святкове чи буденне... А я думаю, хай все буде, як завжди... Побачать нас такими, якими ми є.

Цей запис не останній. Я й не шукала кінця, бо певно знала, що доки матеріал готуватиметься до друку, у щоденнику з'являться нові — не менш цікаві і хвилюючі — рядки: саме життя дописує їх рукою директора Черкаського дитячого будинку.

м. Черкаси.

Н. РОМАНЮК

Це ми самі зробили.

(Знімки зроблено в Черкаському дитячому будинку).

